

คู่มือจำแนกชนิดภาคสนาม
พรรณปลาลุ่มน้ำโขงที่พบในประเทศไทย

A Field Guide to Fishes of The Thailand Mekong

Nagao Natural Environment Foundation

A Field Guide to Fishes of The Thailand Mekong

**Published by Department of Fisheries, Faculty of Agriculture,
Ubon Ratchathani University, Thailand, and Nagao Natural
Environment Foundation (NEF), Japan.**

**Copyright©2023 Department of Fisheries, Faculty of Agriculture,
Ubon Ratchathani University and Nagao Natural Environment
Foundation.**

First publication in 2023.

**All right reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any
means, electronic, mechanical, photocopying, recording or
otherwise, without the prior written permission of the publishers
and copyright holders.**

List of members in NEF-Ubon Ratchathani University joint project

**Nagao Natural Environment Foundation (NEF), Tokyo, Japan:
Yasuhiko Taki, Ryutaro Ohtsuka, Makoto Komoda, Yasuhiro Natori,
Kenzo Utsugi, Koichi Shibukawa, and Tokomo Oizumi.**

**Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani, Thailand:
Chaiwut Grudpan and Jarungjit Grudpan.**

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data :

**Grudpan, C., J. Grudpan, and K. Utsugi. 2023. A Field Guide to
Fishes of the Thailand Mekong. UBU Press, Ubon Ratchathani
University, Thailand. L+136 pp.**

ISBN: 978-974-523-420-8

คู่มือจำแนกชนิดภาคสนาม
พรรณปลาลุ่มน้ำโขงที่พบในประเทศไทย
A Field Guide to
Fishes of The Thailand Mekong

คำอุทิศ Dedication

ศาสตราจารย์ ดร. ยาสึฮิโกะ ทากิ(20 สิงหาคม 2474 - 24 มีนาคม 2563)
Professor Dr. Yasuhiko Taki (20 August 1931 - 24 March 2020)

ศาสตราจารย์ ดร. เรียวทาโร่ โอทซึกะ(10 มกราคม 2488 - 6 ธันวาคม 2565)
Professor Dr. Ryutaro Ohtsuka (10 January 1945 - 6 December 2022)

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณบุคคลและองค์กรจำนวนมากให้ความร่วมมือในการสำรวจภาคสนามในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงของประเทศไทยอย่างกว้างขวางเป็นเวลาหลายปี รวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐในส่วนภูมิภาคและ ชุมชนชาวประมง สำหรับความร่วมมือและคำแนะนำ บุรณาการอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานทักษะความถนัดของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (NSM, THNHM), พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (KUMF), ห้องปฏิบัติการวิจัยมีนวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (RLIKU), พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติทรัพยากรทางน้ำแม่โจ้ (MARNM), กองวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด (IFDD), กรมประมงประเทศไทย (DOF), มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว (NUOL), สถาบันวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดในประเทศกัมพูชา (IFReDI), มหาวิทยาลัยเกิ่นเทอ ประเทศเวียดนาม (CTU) รวมทั้ง โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สำหรับความร่วมมือในครั้งนี้

ขอขอบคุณมูลนิธิสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาตินาโกาโอะเป็นอย่างยิ่ง ที่สนับสนุนโอกาสในการร่วมการสำรวจเชิงพื้นที่อันสำคัญนี้ รวมทั้งการเผยแพร่ผลการสำรวจดังกล่าว คณะผู้จัดทำขออุทิศหนังสือเล่มนี้เป็นเกียรติให้กับศาสตราจารย์ ดร. ยาสึฮิโกะ ทากิ ผู้ล่วงลับ ที่สนับสนุนการดำเนินงานมาโดยตลอด

Acknowledgements

Many people and organizations collaborated with our extensive field survey in the Thailand Mekong for many years. We would express our gratitude to the local officers and fishers for their enthusiastic collaboration and guidance based on their traditional knowledge in the field.

We would like to thank Ubon Ratchathani University, National Science Museum (NSM, THNHM), Kasetsart University Museum of Fisheries (KUMF), Research Laboratory of Ichthyology in Kasetsart University (RLIKU), Maejo Aquatic Resources Natural Museum (MARNM), Inland Fisheries Research and Development Division (IFDD), Department of Fisheries Thailand (DOF), National University of Laos (NUOL), Inland Fisheries Research and Development Institute in Cambodia (IFReDI), Can Tho University in Vietnam (CTU), and Ubon Ratchathani University Publishing House for their collaboration.

We would like to express our special thanks to Nagao Natural Environment Foundation for giving us the invaluable opportunities to conduct this extensive survey and to publicize its results. We dedicate this book to late Professor Dr. Yasuhiko Taki who was supporting us all the time.

คำนิยม

ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง (LMB) มีกิจกรรมการประมงน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งผลจับทางการประมงทั้งหมดต่อปีมากกว่าหนึ่งล้านตันมีผลจับเป็นปลาถึงร้อยละ 80 ลุ่มน้ำโขงตอนล่างเป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมีรายงานชนิดพรรณปลาพื้นเมือง 898 ชนิด ในจำนวนนี้มีชนิดที่เป็นปลาทบเฉพาะถิ่น (Hortle 2009), แม้มีความสำคัญดังกล่าว แม่น้ำโขงตอนล่างมีการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำในปัจจุบัน ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศอย่างเด่นชัด การอนุรักษ์ความหลากหลายชนิดพันธุ์ไว้โดยการศึกษาอนุกรมวิธานอย่างกว้างขวางตามลุ่มน้ำซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งและทวีความสำคัญขึ้นในปัจจุบันที่ภัยคุกคามต่อความสมบูรณ์ของปลาในแม่น้ำโขงมีจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการสร้างเขื่อน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงสถานการณ์เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

หนังสือ คู่มือจำแนกชนิดภาคสนามพรรณปลาลุ่มน้ำโขงที่พบในประเทศไทย เล่มนี้ เป็นผลงานจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนามโดยการนำทีมของ ดร. ชัยวุฒิ กรุดพันธ์ หนึ่งในนักอนุกรมวิธานปลาผู้รู้สึกและจริงจังที่ทำงานในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างมากกว่า 25 ปี ตัวอย่างปลาที่นำมาใช้ประกอบในการเขียนหนังสือเล่มนี้จึงเป็นข้อมูลมือหนึ่งของทีมงานอย่างแท้จริง โดยที่ Nagao Natural Environment Foundation (NEF) เป็นแหล่งทุนสนับสนุนหลักของการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดทำหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้สนใจพรรณปลาแม่น้ำโขงตอนล่าง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พรรณปลาลุ่มน้ำโขงตอนล่างต่อไปได้ตามเจตนารมณ์ของผู้เขียน

ศ. ดร. ทวนทอง จูทาเกต

Forward

The Lower Mekong River Basin (LMB) is home to the largest inland fishery of the world, which the annual total catch is one of the largest inland-fishing areas in the world that shows over a million tons of annual catch shared 80% with finfish. The LMB is also known to have an extremely high diversity of fish species with 898 indigenous species including endemic species (Hortle 2009). Despite the importance, river exploitation is in progress, and the ecosystem is obviously being degraded. Therefore, it is considered to be worth conserving the species diversity through education of taxonomy widely along the basin that are ultimately required and become more important in the present day, when there are number of threats to the integrity of Mekong fishes, particularly river damming, infrastructure developments and climate changes.

The book “Field Guide to Fishes of the Thailand Mekong” is written based on more than 25 years-experience of Dr. Chaiwut Grudpan who is one of the prominent fish taxonomists in the LMB. All the information used in this book is truly from his first-hand data collected from his own fish specimens obtained through his countless field trips. This book is made possible by the major financial support from Nagao Natural Environment Foundation (NEF) both for data collection and publishing. I am confident that this book is benefit to any scholars and those whom interest in the LMB fishes, which can be further applied for conservation and wise uses of the LMB fishes as the intention of the author.

Prof. Tuantong Jutagate, PhD

เนื้อหา Contents

บทนำ	VI
Introduction	VII
ลุ่มน้ำโขงประเทศไทย / The Thailand Mekong	VIII
ประเภทแหล่งอาศัย/ Habitat types	X
กิจกรรมภาคสนาม / Activities in the field	XII
กิจกรรมในห้องปฏิบัติการ / Activities in the laboratory	XIII
พรรณปลาที่พบในลุ่มน้ำโขงของไทย	XIV
Fish fauna of the Thailand Mekong	
ตัวอย่างคำบรรยาย / Examples of species accounts	XV
ส่วนที่ 1: คำศัพท์เกี่ยวกับสัณฐานของปลา	XVI
Section 1: Terminology on fish morphology	
ส่วนที่ 2: สารบัญภาพพระดัตวงศ์และสกุล	XXVIII
Section 2: Guide to families and genera	
ส่วนที่ 3: สารบัญสืบค้นชนิด	XL
Section 3: Search for species	
ส่วนที่ 4: ลักษณะจำแนกชนิด	1
Section 4: Species identification	
ส่วนที่ 5: ดัชนีชนิดปลา	117
Section 5: Species index	
ส่วนที่ 6: บัญชีรายชื่อปลาที่พบในลุ่มน้ำโขงของไทย	126
Section 6: Fish species list The Thailand Mekong	
ส่วนที่ 7: คณะผู้เขียนและผู้ช่วยวิจัย	135
Section 7: Researchers and researched assistants	
ส่วนที่ 8: เอกสารอ่านประกอบ	136
Section 8: Recommended reading	

แม่น้ำโขง-ล้านช้างมีความยาว 4,900 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำ 795,000 ตารางกิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่มีความยาวเป็นอันดับที่ 12 และและมีพื้นที่ลุ่มน้ำใหญ่เป็นอันดับ 21 ของโลก ครอบคลุมพื้นที่ 6 ประเทศ ได้แก่ จีน เมียนมาร์ ไทย ลาว กัมพูชา และ เวียดนาม พื้นที่นี้ประกอบด้วยภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และระบบนิเวศที่หลากหลาย ส่งผลให้พื้นที่นี้กลายเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสำคัญ

ลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (LMB) มีพื้นที่เกี่ยวข้องกับ 4 ประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน ซึ่งมีผลผลิตปลาและผลิตภัณฑ์ประมงรวมถึง 2.3 ล้านตันต่อปี มีมูลค่าประมาณ 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะเดียวกัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในปัจจุบันได้กลายเป็นภัยคุกคามต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของภูมิภาค ดังนั้นคณะวิจัยได้ดำเนินการสำรวจภาคสนามอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพของปลาในภูมิภาคระหว่างปี พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2558 ภายใต้แนวความคิดริเริ่มของมูลนิธิสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินาโกะ ประเทศญี่ปุ่น (NEF) คณะวิจัยรับผิดชอบและได้ดำเนินการสำรวจในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงไทย

“คู่มือจำแนกชนิดภาคสนาม พรรณปลาแม่น้ำโขงที่พบในประเทศไทย” ภาพถ่ายตัวอย่างปลา 310 ชนิด ซึ่งเป็นผลจากการสำรวจในพื้นที่แม่น้ำโขงของไทยคณะวิจัย เพื่อหาบรรยายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นข้อมูลอ้างอิงในระดับสากล ไม่เฉพาะกับนักวิจัย นักศึกษา รวมทั้งผู้สนใจในประเทศไทยเท่านั้น

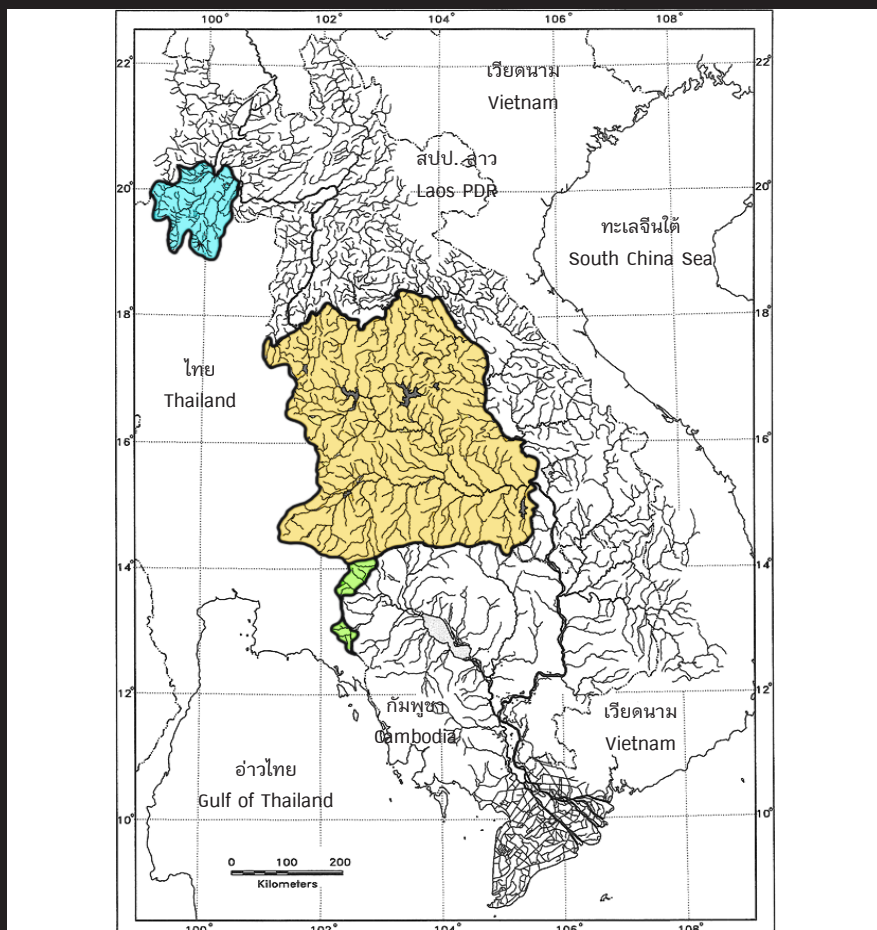
Introduction

The Mekong-Lanchang River is 4,900 kilometers long, and has a basin area of 795,000 square kilometers. It is the 12th longest and 21st largest basin in the world. The basin covers 6 countries including China, Myanmar, Thailand, Laos, Cambodia, and Vietnam. This area includes diverse landscapes, climates, and ecosystems, which are making this area to be a biodiversity hotspot.

The Lower Mekong Basin (LMB) is an area involving 4 Indochinese countries. It produces 2.3 million tons of fish and fisheries products annually which are equivalent to 6 billion US dollars. On the other hand, recent rapid economic development of the area has become a threat of the environment and the ecosystem of the region. Therefore, we conducted an extensive field survey on fish biodiversity in the region from 2006 to 2015 by the initiative of Nagao Natural Environment Foundation, Japan (NEF). The authors carried out the survey in the Thai Mekong area.

“A Field Guide to Fishes in the Thailand Mekong” is a result of the survey, shows specimen photographs of 310 fish species actually collected from the Thai Mekong by the authors. It is written in both Thai and English, so that, it must be useful not only for the Thai researchers and learners of Thailand but also for those outside the region.

ลุ่มน้ำโขงประเทศไทย The Thailand Mekong

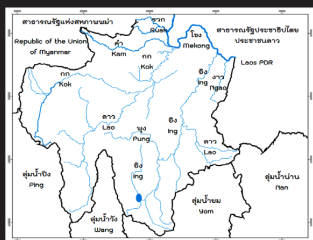
ลุ่มแม่น้ำโขง-ประเทศไทย

พื้นที่ลุ่มน้ำโขงของประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 181,459 ตารางกิโลเมตร (สีฟ้า สีเหลือง และ สีเขียว) ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 18 ของพื้นที่ลุ่มน้ำโขงทั้งหมด เพื่อความสะดวกในการอธิบาย พื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงของประเทศไทยแบ่งการบรรยายออกเป็นสามภูมิภาคย่อยในหน้าถัดไป

The Thailand Mekong Watershed

Total area of the Thailand Mekong Watershed is about 181,459 square kilometers (blue, yellow, and green), which is estimated to be about 18% of the whole area of the Mekong Basin. For the convenience of explanation, the Thailand Mekong is divided into three subregions in the next page.

ลุ่มน้ำโขงประเทศไทย The Thailand Mekong

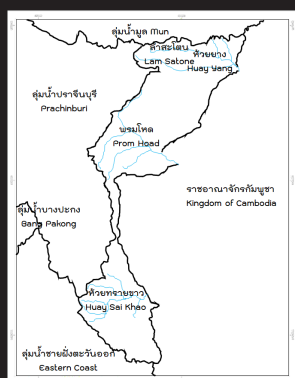
A: ลุ่มน้ำโขงในภาคเหนือของไทยครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 17,435 ตร.กม. ในพื้นที่จังหวัด เชียงราย พะเยา และส่วนหนึ่งของลำปาง มีแม่น้ำกก และแม่น้ำอิงเป็นลำน้ำสาขาสำคัญแม่น้ำโขงสายหลักมีความยาวกว่า 97 กิโลเมตร ตามแนวพรมแดนประเทศไทย และ สปป. ลาว

The Northern subregion of the Thailand Mekong encompasses an area of about 17,435 square kilometers including Chiang Ray, Phayao and a part of Lampang. The Kok river and the Ing river are the tributaries representing the subregion. The Mekong main stream is extending over 97 kilometers on the border line of Thailand and Laos.

B: ลุ่มน้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 167,390 ตารางกิโลเมตร ในพื้นที่ 20 จังหวัดที่ตั้งอยู่ในที่ราบสูงโคราช ซึ่งมีลำน้ำสาขากระจายอยู่โดยรอบ มีลุ่มน้ำสายหลักคือแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี แม่น้ำโขงสายหลักมีความยาว 858 กิโลเมตร ตามแนวพรมแดนประเทศไทย และ สปป. ลาว

Northeastern subregion of the Thailand Mekong is the area spreading about 167,390 square kilometers covering 20 provinces located in the Khorat Plateau where a number of tributaries are spread around. Main tributaries are the Mun river and the Chi river. The Mekong mainstream is stretching along the border line of Thailand and Laos for about 858 kilometers.

C: ลุ่มน้ำโขงภาคตะวันออกของไทย ครอบคลุมพื้นที่ขนาดเล็กประมาณ 4,093 ตารางกิโลเมตร พื้นที่นี้เกี่ยวข้องกับระบบลุ่มน้ำสาขาของโดนเลสาบในประเทศกัมพูชา

Southern subregion is a small area with about 4,093 square kilometer. This subregion involves several tributaries of the Tonle Sap river flowing into Cambodian territory.

ประเภทแหล่งอาศัย Habitat types

แก่งน้ำตก กระแสน้ำไหลแรง (แก่งตะนะ อุบลราชธานี)
Rocky rapids with turbulent currents (Tana, Ubon Ratchathani)

ร่องน้ำลึก ความลึกกว่า 15 เมตร (ปากบ้อง อุบลราชธานี)
Pools with more than 15 meters deep (Pak Bong, Ubon Ratchathani)

ลำธาร ในหุบเขา (ห้วยไผ่ อุบลราชธานี)
Streams and creeks (Huay Pai, Ubon Ratchathani)

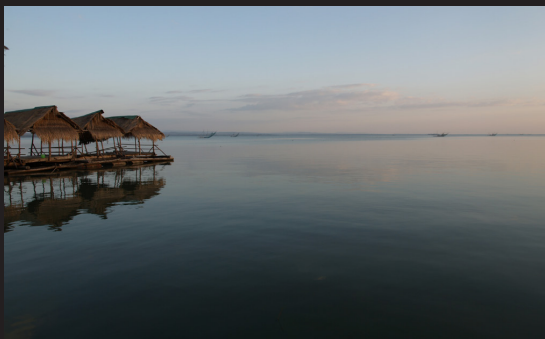
ประเภทแหล่งอาศัย Habitat types

หนองน้ำและพื้นที่ชุ่มน้ำ (หนองปลาหลาก อุบลราชธานี)
Swamps and wetlands (Nong Pla Lak, Ubon Ratchathani)

ฝายขนาดเล็ก (ฝายดงนาทาม อุบลราชธานี)
Small-scale dam impoundments (Don Na Tam Weir, Ubon Ratchathani province)

พื้นที่เก็บกักน้ำ อ่างเก็บน้ำ (อ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร อุบลราชธานี) Large-scale
dam impoundments (Sirinthorn Reservoir, Ubon)

กิจกรรมภาคสนาม Activities in the field

เก็บรวบรวมตัวอย่างจากกิจกรรมประมงของชุมชน
Specimen collection in collaboration with local fishers

สัมภาษณ์อย่างมีส่วนร่วมข้อมูลความรู้ท้องถิ่น และ การใช้ประโยชน์
Interview surveys in the riparian societies.

เก็บรวบรวมตัวอย่างด้วยเครื่องมือจับปลาโดยคณะวิจัย
Specimen collection by the field survey team

กิจกรรมในห้องปฏิบัติการ Activities in the laboratory

คัดกรองตัวอย่าง วิเคราะห์ชนิดเบื้องต้น
Observation of specimens for species identification.

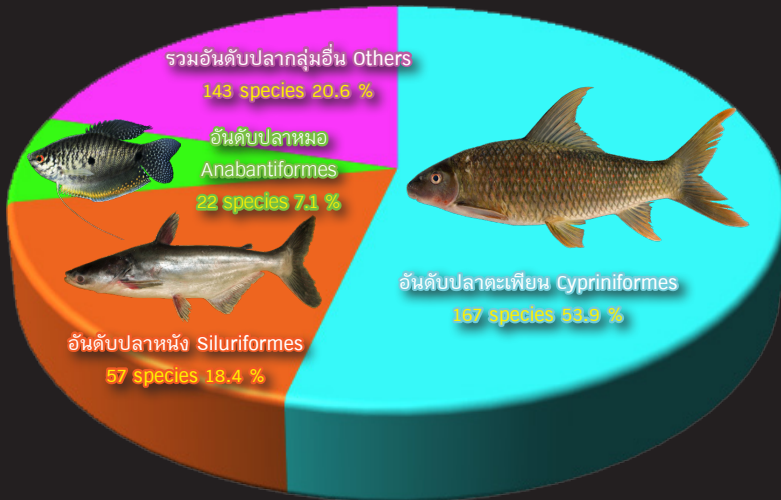

การถ่ายภาพปลาสดตัวอย่างที่จัดเตรียมแสดงลักษณะเด่น
Photographing fresh fish specimens after fin-setting

เก็บรักษาตัวอย่างที่ลงทะเบียนในน้ายารักษาสภาพอัลกอฮอล์ เข้มข้น 80 เปอร์เซ็นต์
Museum specimens in preservatives (e.g. 80% ethanol) with detailed data tags.

พรรณปลาที่พบในลุ่มน้ำโขงของไทย Fish fauna of the Thailand Mekong

การจัดจำแนกชนิดพันธุ์ปลาที่พบในลุ่มน้ำโขงประเทศไทย

การจัดอนุกรมวิธานในหนังสือเล่มนี้เป็นไปตาม Van der Laan (2022) ชื่อสามัญภาษาไทยอิงตาม Vidthayanon (2017) ชื่อท้องถิ่นภาษาไทยได้รับการยืนยันจากการสัมภาษณ์ชาวประมงอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่สำรวจ

“คู่มือจำแนกชนิดภาคสนาม พรรณปลาลุ่มน้ำโขงที่พบในประเทศไทย” บรรยายบนพื้นฐานของการสำรวจภาคสนามที่ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำโขงในอาณาเขตประเทศไทย ซึ่งดำเนินการระหว่างปี พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2558 รวบรวม เก็บรักษา และลงทะเบียนตัวอย่างปลาจากการสำรวจเพื่อเป็นตัวอย่างอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางวิทยาศาสตร์ของปลาแต่ละชนิดได้ตรวจสอบกับเอกสารที่เกี่ยวข้องและปรับปรุงเพื่อใช้ในหนังสือเล่มนี้ แสดงบัญชีรายชื่อปลาในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงที่พบในประเทศไทย 383 ชนิด ภาพถ่ายอ้างอิงชนิดปลาจากการสำรวจ 310 ชนิด ภายใต้อันดับ 61 วงศ์ และ 20 ลำดับ ในจำนวนนี้ ประกอบด้วย ชนิดที่มีสถานะภาพถูกคุกคาม 28 ชนิด, ชนิดที่เป็นรายงานการพบครั้งแรกในพื้นที่ศึกษา 14 ชนิด, ชนิดที่ยังไม่สามารถระบุสถานะภาพได้ 16 ชนิด, ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น 25 ชนิด รวมทั้ง สายพันธุ์ที่ผสมข้ามชนิด 5 สายพันธุ์ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่พัฒนาภายใต้ธุรกิจเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

Classification of The Thailand Mekong fishes.

Fish classification followed Van der Laan (2022). Common Thai names followed Vidthayanon (2017). Local Thai names were confirmed through participatory interviews with local fishermen whole part of Thailand Mekong.

“A field guide to the Thailand Mekong fishes” is written on the basis of an extensive field survey throughout the Thai territory of the Mekong basin conducted from 2006 to 2015. A number of fish samples were collected, and preserved in a scientific manner. Scientific names of the fishes were updated and used in this book. As a result, 383 species were recorded in the survey. This book shows photographs of 310 species composing 61 families and 20 orders. It is including 28 threatened species, 14 newly recorded species from the Thailand Mekong, 16 undescribed species, 25 introduced species, and 5 hybrid escapees from aquaculture facilities.

ตัวอย่างคำบรรยาย Examples of species accounts

ชื่อวงศ์ Family Name	ชื่ออันดับ Order Name
ชื่อไทย (ชื่อท้องถิ่น) Thai Name (Local Name)	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific Name
สถานะภาพบัญชีแดง IUCN IUCN Red list CR ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง Critically Endangered EN ใกล้สูญพันธุ์ Endangered VU มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ Vulnerable	การกระจายพันธุ์ในอินโดจีน Distribution in Indochina KH : กัมพูชา Cambodia LA : สปป. ลาว Laos PDR TH : ไทย Thailand VN : เวียดนาม Vietnam

วงศ์ปลาตะเพียน Cyprinidae	Cypriniformes
ยี่สกทอง (เฮิน)	<i>Probarbus jullieni</i> Sauvage, 1880

IUCN: EN

KH LA TH VN

ครีบทหลังมีก้านครีบทแข็งขอบเรียบ
last simple ray of dorsal fin smooth

ลำตัวมีลายแถบตามยาว 5 แถบ เหนือเส้นข้างลำตัว
5 black stripes above lateral line

62.5 cm SL

ริมฝีปากล่างหนาแยกกันเล็กน้อยในแนวกลาง
lower lip narrowly interrupted at midway

เกล็ดในแนวเส้นข้างลำตัว 37-40 เกล็ด
37-40 lateral line scales

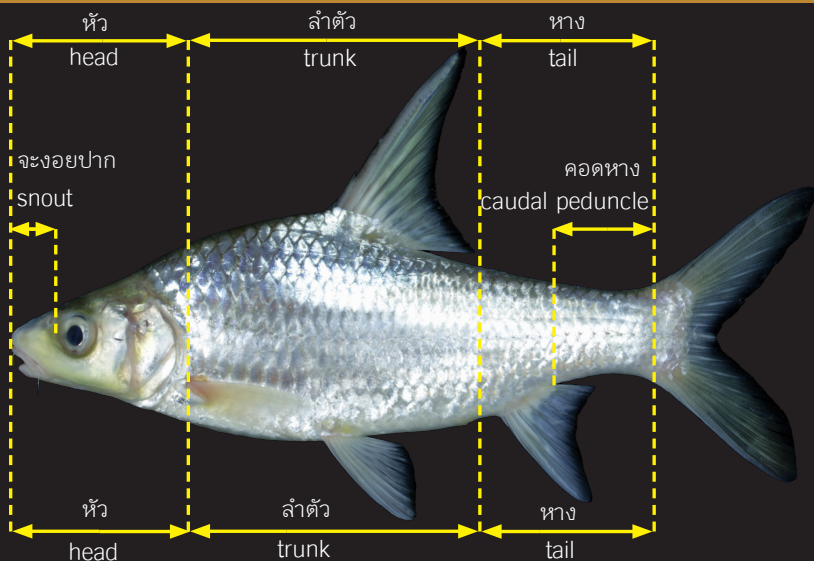
ลูกปลา juvenile 5.97 cm SL

คู่มือจำแนกชนิดภาคสนาม พรรณปลาแม่น้ำโขงที่พบในประเทศไทย

A Field Guide to Fishes of The Thailand Mekong

ส่วนที่ 1: คำศัพท์เกี่ยวกับสัณฐานของปลา

Section 1: Terminology on fish morphology

จะงอยปาก บริเวณระหว่างปลายจะงอยปากถึงขอบตาด้านหน้า

Snout A region between the tip of snout and anterior margin of the eye

หัว บริเวณระหว่างปลายจะงอยปากถึงขอบด้านท้ายแผ่นปิดเหงือก

Head A region between the tip of snout and posterior end of gill cover

ลำตัว บริเวณระหว่างขอบแผ่นปิดเหงือกด้านท้ายถึงทวารหนัก

Trunk A region between the posterior end of gill cover and anus

หาง บริเวณระหว่างทวารหนักถึงส่วนปลายของกระดูกฐานครีบท้อง

Tail A region between the anus and the end of hypural bones

คอดหาง บริเวณระหว่างส่วนท้ายฐานครีบก้นถึงปลายกระดูกฐานครีบท้อง

Caudal peduncle A region between the end of anal fin and the end of hypural bones

รูปร่างของปลา Types of the body shapes

รูปร่างทรงกระบอก
sagittiform

ภาพตัดขวาง
cross section

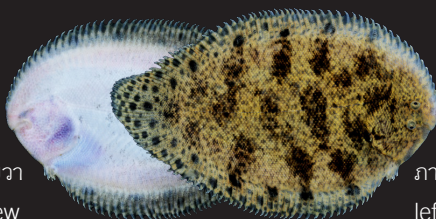
รูปร่างแบนข้าง
compressiform

ภาพหน้าตรง
front view

ภาพซีกขวา
right view

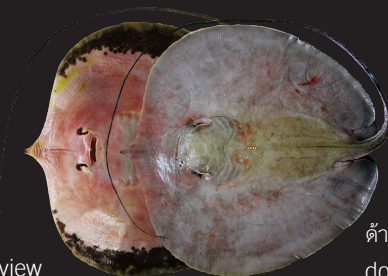

ภาพซีกซ้าย
left view

ภาพหน้าตรง
front view

รูปร่างแบน
depressiform

ด้านท้อง
ventral view

ด้านหลัง
dorsal view

ภาพหน้าตรง
front view

รูปร่างกลม
globiform

ภาพหน้าตรง
front view

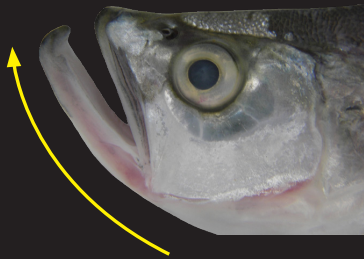
รูปร่างเรียวยาว
anguilliform

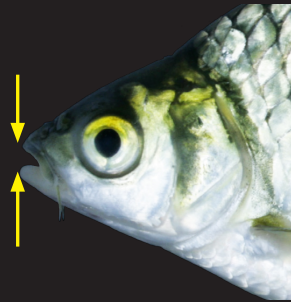
ภาพตัดขวาง
cross section

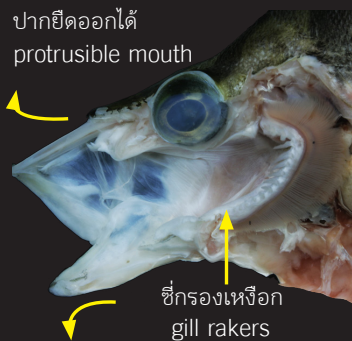
รูปร่างของปาก Types of mouth

ช่องปากเปิดในแนวเฉียงขึ้น
superior mouth
ปากอยู่ปลายส่วนหัวเปิดขึ้นด้านบน
Mouth located and open upwards

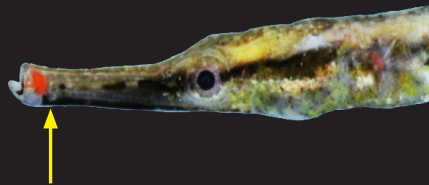
ช่องปากเปิดด้านหน้า
terminal mouth
ปากอยู่ปลายส่วนหัวเปิดไปข้างหน้าในแนวระนาบ
Mouth located at the tip of head, and open horizontally forwards

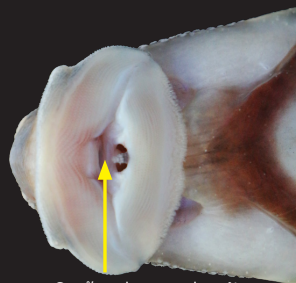
ปากยืดออกได้
protrusible mouth

ซี่กรองเหงือก
gill rakers

ปากแบบท่อ
tube mouth

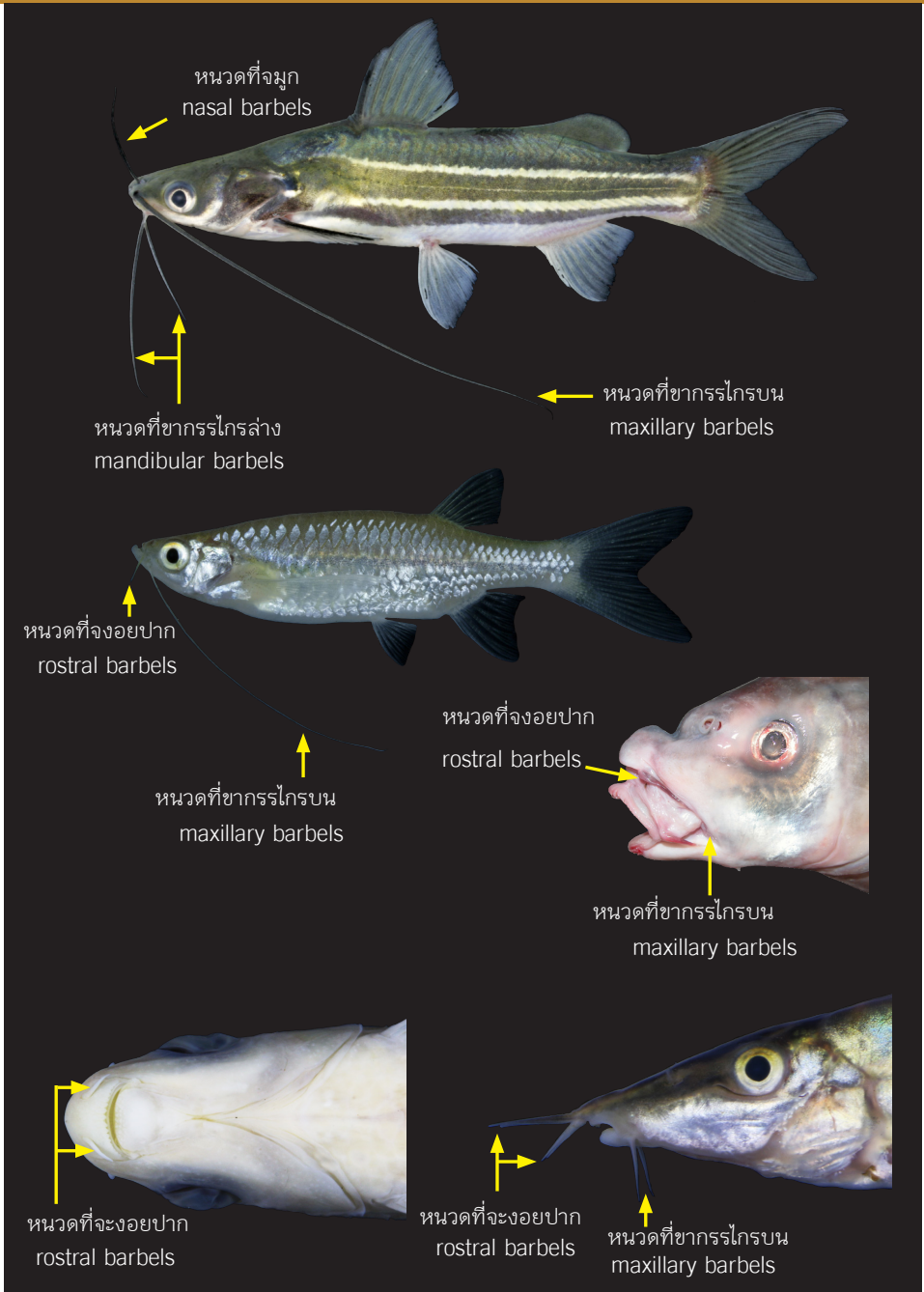

ช่องปากเปิดด้านล่าง
inferior mouth

ช่องเปิดปากเปิดด้านล่างของส่วนหัว
Mouth located and open downwards

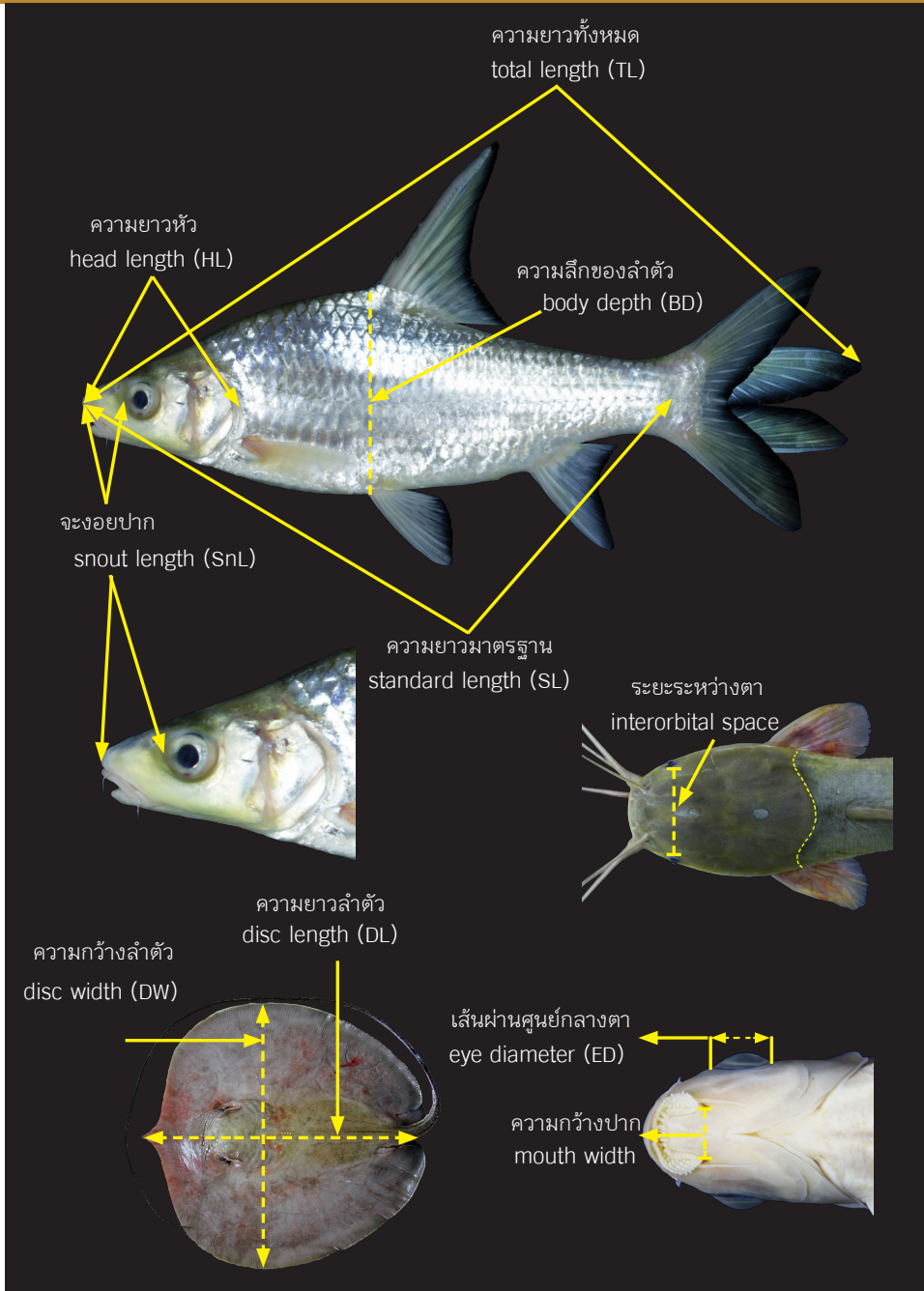
หมวดของปลา Barbels

คู่มือจำแนกชนิดภาคสนาม พรรณปลาลุ่มน้ำโขงที่พบในประเทศไทย

A Field Guide to Fishes of The Thailand Mekong

ลัดส่วนของปลา Fish Morphometry

คู่มือจำแนกชนิดภาคสนาม พรรณปลาลุ่มน้ำโขงที่พบในประเทศไทย

A Field Guide to Fishes of The Thailand Mekong

คำอธิบายลัต์ส่วนของปลา Terminology on fish morphometry

ความยาวทั้งหมด	ระยะห่างระหว่างปลายจะงอยปากและปลายครีบทงที่กดพับเข้าหาแนวระนาบกึ่งกลาง
Total length	Distance between the tip of snout and the tip of longer caudal fin lobe depressed along the midline
ความยาวมาตรฐาน	ระยะห่างระหว่างปลายจะงอยปากและปลายของกระดูกฐานครีบทง ซึ่งประมาณได้จากรอยพับบนผิวหนังเมื่อปิดครีบทงไปด้านข้าง
Standard length	Distance between the tip of snout and the end of hypural bones which is approximated by a skin fold at a bent caudal fin base.
ความลึกของร่างกาย	ระยะห่างที่กว้างที่สุดระหว่างแนวสันหลังและแนวสันท้อง
Body depth	Distance between the highest point on the mid-dorsal line and the lowest point on the mid-ventral line
ความยาวจะงอยปาก	ระยะห่างระหว่างปลายจะงอยปากและขอบตาด้านบน
Snout length	Distance between the tip of snout and the anterior margin of the eye
ความยาวหัว	ระยะห่างระหว่างปลายจะงอยปากและขอบด้านท้ายแผ่นปิดเหงือก
Head length	Distance between tip of snout and posterior end of gill cover
เส้นผ่านศูนย์กลางตา	ระยะห่างที่ยาวที่สุดระหว่างขอบหน้าและขอบท้ายตา
Eye diameter	Distance between longest point on each edge of eye
ระยะระหว่างตา	ระยะห่างระหว่างขอบตาด้านในอีกข้างและขวา
Interorbital space	Distance between the inner edges of the eyes
ความกว้างปาก	ระยะห่างระหว่างมุมปากอีกข้างและขวา
Mouth width	Distance between the two angles of the mouth

คำอธิบายการนับเกล็ด Terminology on scale counts

● เกล็ดเหนือเส้นข้างลำตัว
scales above lateral line

● เกล็ดเส้นข้างลำตัว
lateral-line scales

● เกล็ดรอบคอคอดหาง
circumpeduncular scales

● เกล็ดใต้เส้นข้างลำตัว
scales below lateral line

● เกล็ดหน้าครีบท้อง
predorsal scales

จุดสิ้นสุดของเส้นข้างลำตัว
end of lateral line scales

จุดสิ้นสุดอยู่หน้าครีบท้อง
mid-ventral scale in
front of pelvic fin origin

นับต่อเนื่องรอบคอคอดหาง
counted around
caudal peduncle

เกล็ดเส้นข้างลำตัว เกล็ดที่เรียงอยู่ในแนวกึ่งกลางลำตัวด้านข้าง

Lateral line scales Perforated scales running along the mid-lateral line

เกล็ดหน้าครีบท้อง เกล็ดที่เรียงอยู่ในแนวกึ่งกลางลำตัวด้านบนหน้าครีบท้อง

Predorsal scales A row of mid-dorsal scales in front of dorsal fin

เกล็ดเหนือเส้นข้างลำตัว เกล็ดที่เรียงแนวเฉียงเหนือแนวเส้นข้างลำตัว

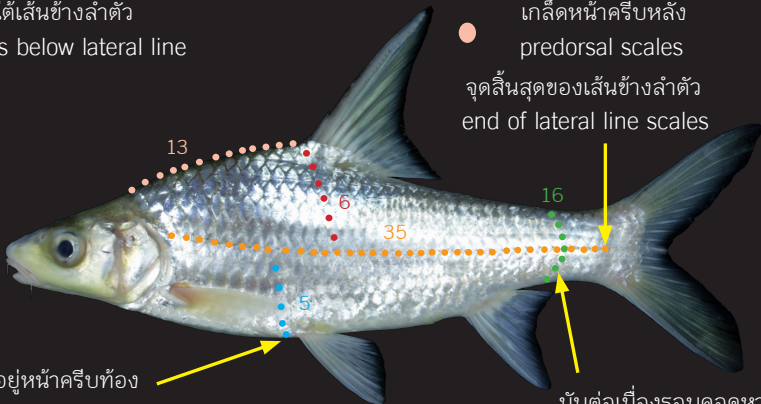
Scales above lateral line Oblique series of scales from front of dorsal fin and row of lateral line

เกล็ดใต้เส้นข้างลำตัว เกล็ดที่เรียงแนวเฉียงใต้แนวเส้นข้างลำตัว

Scales below lateral line Oblique series of scales from a row of lateral line and front of pelvic fin

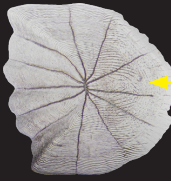
เกล็ดรอบคอคอดหาง เกล็ดที่เรียงรอบส่วนที่คอดที่สุดของคอคอดหาง

Circumpeduncular scales scales around the narrowest of caudal peduncle

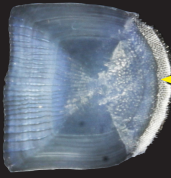
ประเภทของเกล็ด Types of Scales

เกล็ดผิวเรียบ
cycloid scale

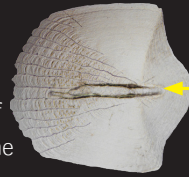
ผิวเรียบ
smooth
edged

เกล็ดผิวหยาบ
ctenoid scale

มีหนาม
ขนาดเล็ก
series of
tiny spine

เกล็ดแนวเส้นข้างลำตัว
lateral line scale

เกล็ดมีท่อ
ขนาดเล็ก
scales
consist
of a tube

เกล็ดแนวสันท้อง
ลักษณะเป็นซี่จักร

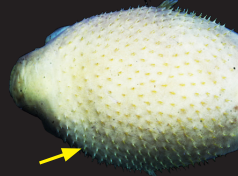
belly scutes:
A keel of scutes along
the midline of belly

หมากผาง *Tenulosa thibaudeaui*

ลักษณะเกล็ดเป็นหนาม

dermal spines:
scale derivatives,
erected during their
puffing behavior.

ปักเป้าเขียวจุด *Dichotomylere nigroviridis*

ลักษณะเกล็ดเป็นเกราะ

bony plates:
scale derivatives,
modified to form
series of body plates

กตเกราะ *Pterygoplichthys disjunctivus*

เกล็ดกานอยด์

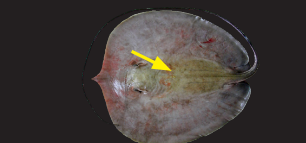
ganoid scales:
rhomboid shape with
articulating peg and
socket joints.

จิ้มฟันจระเข้แม่น้ำโขง *Doryichthys contiguus*

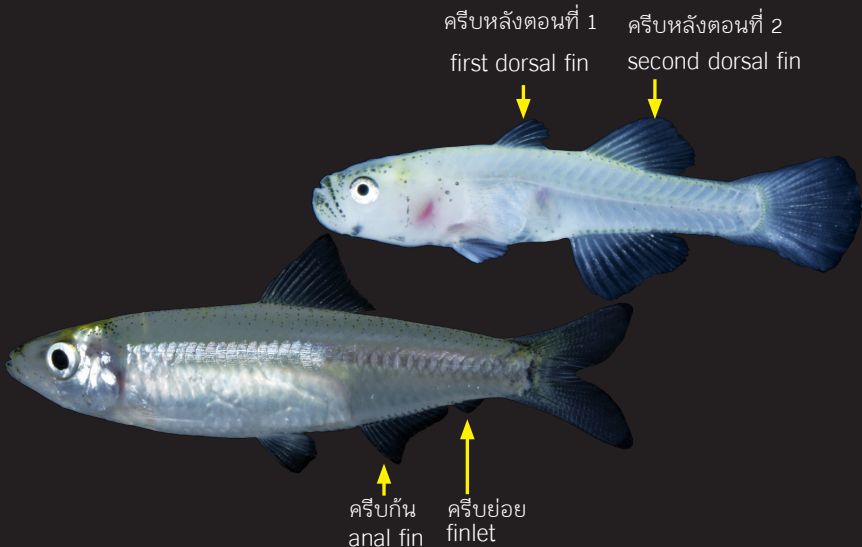
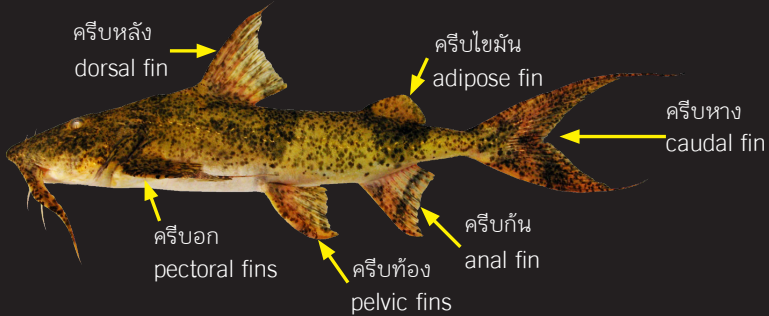
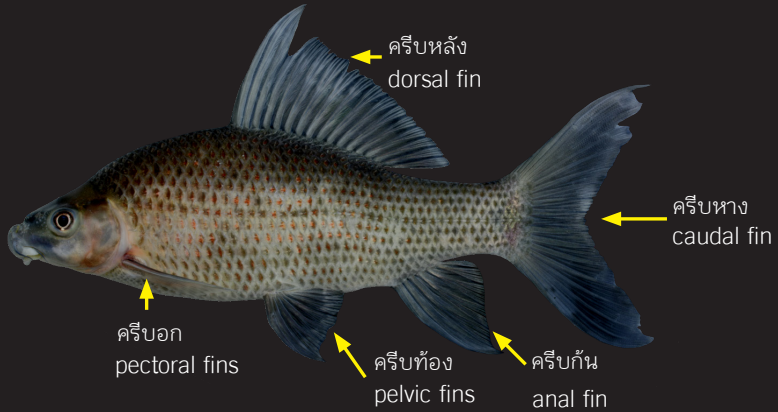
ลักษณะเกล็ดเป็นปุ่ม

dermal tubercles
scale derivatives,
modified to form
tubercles on skin.

ราหูน้ำจืด *Urogymnus polylepis*

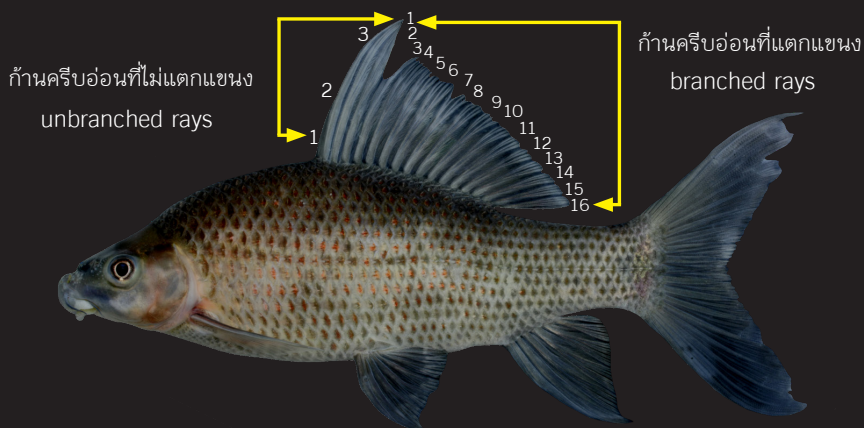
ประเภทของครีบ Types of fins

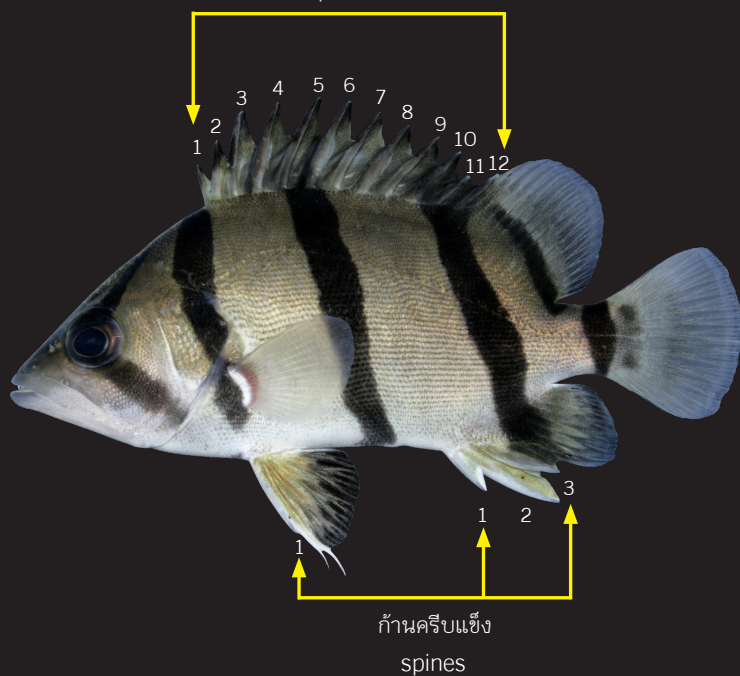
คำอธิบายลักษณะครีบ Definition of the fins

ครีบหลัง	ครีบเดี่ยวอยู่แนวกึ่งกลางส่วนหลัง
Dorsal fin	Median fin on the back
ครีบหลังตอนที่หนึ่ง	ครีบหลังด้านหน้าซึ่งแยกออกจากครีบหลังตอนที่สอง
First dorsal fin	Anterior dorsal fin if separated from posterior dorsal fin.
ครีบหลังตอนที่สอง	ครีบหลังด้านหลังซึ่งแยกออกจากครีบหลังตอนที่หนึ่ง
Second dorsal fin	Posterior dorsal fin if separated from anterior dorsal fin.
ครีบหาง	ครีบเดี่ยวบริเวณปลายหาง
Caudal fin	Median fin at the end of the tail.
ครีบอก	ครีบคู่ มักอยู่ที่ลำตัวด้านข้าง หลังช่องเหงือก
Pectoral fin	Paired fins usually located on the lateral sides of body behind gill cavity
ครีบท้อง	ครีบคู่ มักจะอยู่บริเวณลำตัวด้านท้อง
Pelvic fin	Paired fins usually located on the ventral side of body
ครีบก้น	ครีบเดี่ยว อยู่แนวกึ่งกลางลำตัวส่วนท้อง ด้านท้ายทวารหนัก
Anal fin	Median fin located ventral side of the body behind anus
ครีбы่อย	ครีบเดี่ยวขนาดเล็ก มีก้านครีบจำนวนน้อย ปกติอยู่ในตำแหน่งด้านท้ายของครีบหลังหรือครีบก้น
Finlet	Small fin with a few rays. If present, usually it is located after dorsal fin and/or anal fin.
ครีбыมัน	ครีบเดี่ยวที่ไม่มีก้านครีบ ปกติอยู่ในตำแหน่งด้านบนของคอดหาง
Adipose fin	A fin without rays. If present, usually located on the dorsal side of caudal peduncle.

คำอธิบายการนับจำนวนก้านครีบ Terminology on fin-ray counts

ก้านครีบแข็ง
spines

รูปแบบของก้านครีบ Definition of fin-rays

ก้านครีบแข็ง	เป็นกระดูกแข็งเสริมความแข็งแรงของครีบ ไม่มีข้อต่อ มีความยืดหยุ่นน้อย พบบริเวณด้านหน้าของครีบเสมอ
Spines	Bony structure supporting fins. It has no segmentation, and less flexible than soft rays. If exists, it always composes anterior part of fins.
ก้านครีบอ่อน	เป็นก้านครีบที่มีลักษณะเป็นข้อต่อมีความยืดหยุ่นมาก พบบริเวณส่วนท้ายของครีบเสมอ
Soft rays	Structure of fin support with segmentaion. It is usually flexible and composes posterior part of fins.
ก้านครีบอ่อนที่ไม่แตกแขนง	ก้านครีบอ่อนที่ไม่มีการแตกแขนง ประกอบด้วย ส่วนมากพบส่วนหน้าของครีบที่ไม่มีก้านแข็ง ก้านสุดท้ายของครีบ ส่วนใหญ่มีการเคลือบแข็งคล้ายก้านครีบแข็ง
Unbranched rays (simple rays)	A kind of soft ray without branch. It commonly composes anterior part of fins without spine. Last unbranched ray is often modified and stiffened like a spine.
ก้านครีบอ่อนที่แตกแขนง	ก้านครีบอ่อนที่มีปลายแตกแขนง พบบริเวณตอน ท้ายของครีบ
Branched rays	A kind of soft ray with branches. It always composes posterior part of fins.
ก้านครีบอ่อนที่ไม่แตกขอบซี่จักร	เป็นก้านครีบอ่อนที่ไม่แตกแขนงที่มีขอบ ท้ายเป็นซี่จักร
Serrated unbranched rays (Serrated simple rays)	A variation of unbranched ray with serration along the posterior edge.

ส่วนที่ 2: สารบัญภาพระดับวงศ์และสกุล

Section 2: Guide to families and genera

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
Dasyatidae	วงศ์ปลากระเบน	1
	Urogymnus	1
	Hemirhynchus	1
Lepisosteidae	วงศ์ปลาจระเข้	2
	Atractosteus	2
Anguillidae	วงศ์ปลาตูหนา	2
	Anguilla	2
Osteoglossidae	วงศ์ปลาตะพัด	2
	Arapaima	2
Notopteridae	วงศ์ปลากลาย	3
	Chitala	3
	Notopterus	4
Engraulidae	วงศ์ปลาแมว	4
	Setipinna	4
Clupeidae	วงศ์ปลาหลังเขียว	5
	Clupeichthys	5
	Tenuulosa	5
	Sundasilanx	6
Gyrinocheilidae	วงศ์ปลาสร้อยหัวผึ้ง	6
	Gyrinocheilus	6
Botiidae	วงศ์ปลาหมอ	7
	Ambastia	7

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
	Syncrossus	7
	Yasuhikotakia	8
Cobitidae	วงศ์ปลาอืด	12
	Acanthopsoides	12
	Acantopsis	13
	Lepidocephalichthys	14
	Pangio	15
Serpenticobitidae	วงศ์ปลาคอตานนาม	16
	Serpenticobitis	16
Nemacheilidae	วงศ์ปลาค้อ	16
	Nemacheilus	16
	Schistura	17
Balitoridae	วงศ์ปลาผีเสื้อ	21
	Balitora	21
	Hemimyzon	22
	Homaloptera	22
	Homalopteroides	22

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
Cyprinidae	Pseudohomaloptera	23
	วงศ์ปลาตะเพียน	24
	Cyprinus	24
	Tor	24
	Catlocarpio	25
	Probarbus	26
	Amblyrhynchichthys	27
	Barbonymus	28
	Cosmochilus	29
	Cyclocheilichthys	29
	Cyclocheilos	31
	Discherodontus	31
	Hypsibarbus	32
	Mystacoleucus	33

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
--------	------------------	------

Poropuntius	35
-------------	----

Puntioplites	36
--------------	----

Scaphognathops	37
----------------	----

Sikukia	38
---------	----

Onychostoma	38
-------------	----

Scaphiodonichthys	38
-------------------	----

Aptosyax	39
----------	----

Barbodes	39
----------	----

Hampala	40
---------	----

Pethia	40
--------	----

Puntigrus	41
-----------	----

Puntius	41
---------	----

Systomus	42
----------	----

Family

ชื่อวงศ์ / Genus

Page

Barbichthys

43

Crossocheilus

43

Epalzeorhynchos

44

Labiobarbus

44

Lobocheilos

45

Osteochilus

45

Thynnichthys

47

Altigena

47

Cirrhinus

48

Henicorhynchus

49

Incisilabeo

50

Labeo

51

Ceratogarra

52

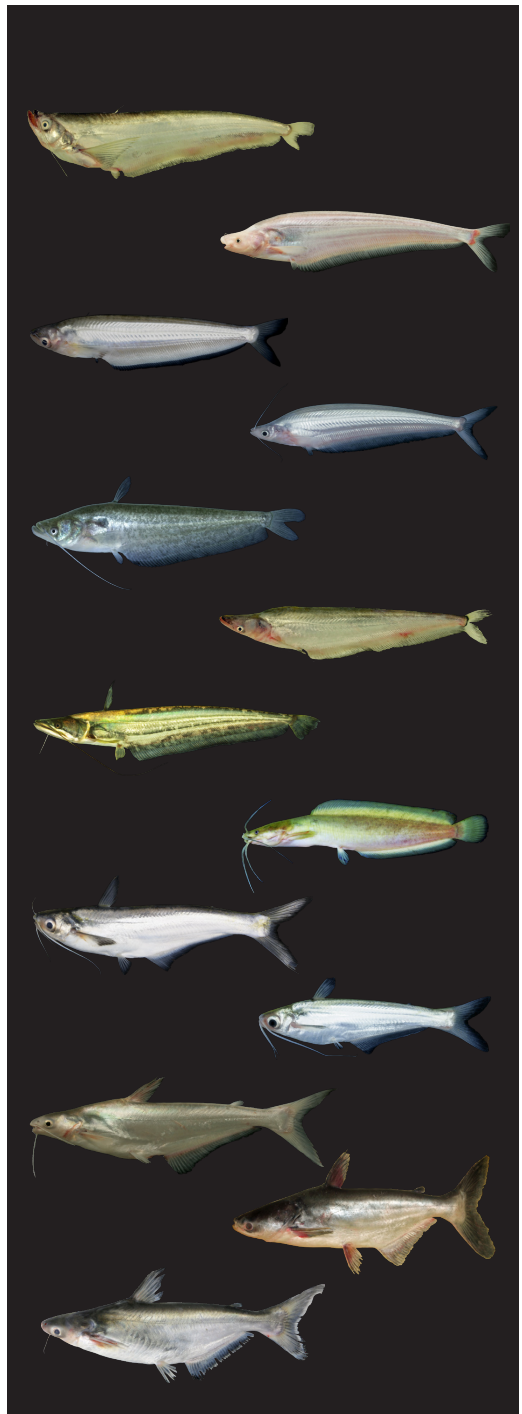
Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
	Mekongina	53
Danionidae	วงศ์ปลาขี้	54
	Amblypharyngodon	54
	Boraras	54
	Danio	54
	Devario	55
	Esomus	55
	Laubuka	56
	Luciosoma	56
	Opsarius	56
	Raiamas	57
	Rasbora	57
	Rasbosoma	60
Leptobarbidae	วงศ์ปลาบ้า	60
	Leptobarbus	60

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
Xenocypridae	วงศ์ปลาแพบ	61
	Ctenopharyngodon	61
	Hemiculterella	61
	Hypophthalmichthys	61
	Macrochirichthys	62
	Oxygaster	62
	Parachela	63
	Paralauca	64
Acheilognathidae	วงศ์ปลาไขหอย	65
	Rhodeus	65
Serrasalminae	วงศ์ปลาละเลแม่น้ำจืด	66
	Piaractus	66
Akysidae	วงศ์ปลาชุก	67
	Akysis	67
Amblycipitidae	วงศ์ปลาดุก	67
	Amblyceps	67
Sisoridae	วงศ์ปลาแค้	68
	Bagarius	68
	Glyptothorax	68

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
Siluridae	วงศ์ปลาเนื้ออ่อน	70
	Belodontichthys	70
	Hemisilurus	70
	Kryptopterus	70
	Micronema	71
	Ompok	71
Clariidae	Phalacronotus	72
	Wallago	73
	วงศ์ปลาอุก	74
Ailiidae	Clarias	74
	วงศ์ปลาหวีเกศ	75
	Clupisoma	75
Pangasiidae	Lalates	75
	วงศ์ปลาสวาย	76
	Helicophagus	76
	Pangasianodon	76
	Pangasius	77

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
	Pseudolais	80
Bagridae	วงศ์ปลากด	82
	Bagrichthys	82
	Hemibagrus	83
	Mystus	85
	Pseudomystus	87
Ictaluridae	วงศ์ปลากดหลวง	87
	Ictalurus	87
Mochokidae	วงศ์ปลากดกลับหัว	87
	Synodontis	87
Pimelodidae	วงศ์ปลากดอเมริกาใต้	88
	Phractocephalus	88
Loricariidae	วงศ์ปลากดเกราะ	88
	Pterygoplichthys	88
Osmeridae	วงศ์ปลาหน้าแข็ง	88
	Neosalanx	88
Sygnathidae	วงศ์ปลาจิ้มฟันจระเข้	89
	Doryichthys	89
Odontobutidae	วงศ์ปลาบู่กุดทิง	89
	Neodontobutis	89
Eleotridae	วงศ์ปลาบู่ทราย	89
	Oxyeleotris	89

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
Gobiidae	วงศ์ปลาบู่	90
	Brachygobius	90
	Eugnathogobius	90
	Glossogobius	91
	Papuligobius	91
	Gobiopterus	93
Mastacembelidae	วงศ์ปลากระตัง	93
	Macrognathus	93
	Mastacembelus	94
Chaudhuriidae	วงศ์ปลาหลดกระดะ	95
	Chaudhuria	95
Indostomidae	วงศ์ปลาจิ้มฟันจระเข้กระดะ	95
	Indostomus	95
Synbranchidae	วงศ์ปลาไหล	95
	Monopterus	95
Anabantidae	วงศ์ปลาหมอ	96
	Anabas	96
Helostomatidae	วงศ์ปลาหมอตา	96
	Helostoma	96
Osphronemidae	วงศ์ปลาคะตี้	96
	Betta	96

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
	Osphronemus	98
	Trichopodus	99
	Trichopsis	101
Badidae	วงศ์ปลาเสือด้า	102
	Badis	102
Nandidae	วงศ์ปลาตุ้มชี	102
	Nandus	102
Pristolepidae	วงศ์ปลาหมอช้างเหยียบ	102
	Pristolepis	102
Channidae	วงศ์ปลาช่อน	103
	Channa	103
Latiidae	วงศ์ปลากระพง	105
	Lates	105
Soleidae	วงศ์ปลาลิ้นหมา	106
	Brachirus	106
Cynoglossidae	วงศ์ปลาหลดม่วง	106
	Cynoglossus	106
Toxotidae	วงศ์ปลาเสือพ่นน้ำ	107
	Toxotes	107
Ambassidae	วงศ์ปลาแป้น	107
	Parambassis	107
Cichlidae	วงศ์ปลาหมอ	108
	Amphilophus	108

Family	ชื่อวงศ์ / Genus	Page
	Oreochromis	108
	Coptodon	109
Poeciliidae	วงศ์ปลาหางนกยูง	109
	Poecilia	109
	Gambusia	110
Phallostethidae	วงศ์ปลาบูโส	110
	Phenacostethus	110
Belontiidae	วงศ์ปลากระทุงเหว	110
	Xenentodon	110
Zenarchopteridae	วงศ์ปลาเข็ม	111
	Dermogenys	111
Adrianichthyidae	วงศ์ปลาข้าวสาร	111
	Oryzias	111
Sciaenidae	วงศ์ปลาจวด	112
	Boesemania	112
Lobotidae	วงศ์ปลาเสือ	112
	Datnioides	112
Tetraodontidae	วงศ์ปลาปักเป้า	113
	Auriglobus	113
	Dichotomys	114
	Pao	114

